

Analýza a řešení právního případu

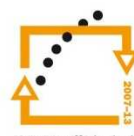
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Analýza a řešení právního případu

Maxim Tomoszek

Tato příručka byla vytvořena v rámci projektu „Právní vzdělání pro celý život“,
reg. č. CZ.1.07/2.2.00/15.0290, spolufinancovaného Evropským sociálním
fondem a státním rozpočtem ČR.

Olomouc 2012

Obsah

Úvod

1. Postup řešení právního případu

- 1.1. Vznik problému
- 1.2. Vstupní rozhovor s klientem
- 1.3. Analýza problému
- 1.4. Analýza řešení
- 1.5. Právní poradenství
- 1.6. Praktické provedení vybraného řešení

2. Právní analýza

- 2.1. Právní a faktická rovina případu
- 2.2. Interpretace práva
- 2.3. Příklady způsobů analýzy právních případů v modelových situacích
- 2.4. Shrnutí

Úvod

Jsem Winston Wolf, řeším problémy.

QUENTIN TARANTINO, film *Pulp Fiction*

Role právníka ve společnosti je poskytovat ostatním pomoc při řešení jejich právních problémů. Studium práva se zaměřuje na zprostředkování právních vědomostí a dovedností, bez nichž není právní pomoc možné poskytovat, zejména právní analýzy, aplikace a interpretace právních norem. Jak však napovídá skutečnost, že se jedná o řešení právních problémů, velmi podstatným předpokladem pro výkon této činnosti je také dovednost řešit problémy, tedy problem-solving. Jedná se o jednu z klíčových kompetencí, která je přenositelná mezi různými profesemi a životními situacemi, takže ti, kteří ji dobře zvládnou, z toho budou těžit v osobním i profesním životě mnohem častěji, než jen při řešení problémů svých klientů.

Pro dovednost řešení problémů je typické, že do sebe v různých fázích zahrnuje celou řadu dalších dovedností, ať již specifických pro oblast práva nebo obecně přenositelných – např. komunikační dovednosti (rozhovor s klientem, vyjednávání s protistranou), analytické dovednosti (analýza situace, právní analýza, analýza řešení), vyhledávání právních i faktických informací, psaní právních dokumentů, strategické plánování, hodnocení možných variant atd. Řešení právního problému je natolik komplexní činností, že vyžaduje zvládnutí snad téměř všech dovedností, které právní profesionál musí ovládat. Vzhledem k rozsahu této příručky a jejímu zasazení do komplexu několika dalších dovednostních příruček se zde pozornost

zaměří na dovednost řešení problémů komplexně, tedy na proces, kterým je třeba při řešení problémů postupovat, a podrobněji bude pozornost věnována analytickým dovednostem, zejména aplikaci a interpretaci práva.

Hlavním cílem této příručky je tedy poskytnout přehled základních myšlenkových přístupů k analýze a řešení právních problémů, a to jak základní postupy, tak i určité typové problémy či konflikty. Kromě postupu řešení právního případu se budeme věnovat propojení právní a skutkové roviny případu prostřednictvím aplikace právních norem a použití interpretace právních norem.

Analýza je pojem označující myšlenkovou činnost, kterou užíváme k řešení problémů, konkrétně proces strukturování složitých situací na jednotlivé prvky, z nichž se skládají. V obecné řeči je však pojem analýza používán v širším významu, který v podstatě odpovídá zkoumání a řešení problému. Přestože to tak nemusí na první pohled vypadat, i analýza nebo analytický způsob myšlení jsou něco, co se lze naučit a co lze procvičováním zdokonalit.

Abychom mohli přistoupit k analýze, musíme se nejdřív věnovat dovednosti „problem-solving“, tedy řešení problémů, neboť analýza právního případu je ve své podstatě jednou z hlavních součástí řešení právních problémů. Příručka bude tedy koncipována do dvou hlavních částí. Nejprve se budeme věnovat jednotlivým fázím řešení právního problému a poté si ukážeme, jaké jsou hlavní metody analýzy právního případu, jaké myšlenkové postupy můžeme při analýze volit a také si vyzkoušíme tuto dovednost na příkladech a cvičeních.

Protože dovednost právní analýzy nestojí samostatně, odděleně od ostatních právních dovedností, naopak je pouze jednou ze součástí práce na řešení právního případu, budou ve stručnosti některé analytické postupy rozebrány i v první části příručky věnované dovednosti řešení problémů. Analýza právního případu je totiž v rámci poskytování právního poradenství klientovi klíčovou přípravnou fází, která determinuje kvalitu poskytnuté právní rady.

Před tím, než přistoupíte k analýze, již budete muset znát základní skutkové a právní okolnosti případu, které nejspíše zjistíte rozhovorem s klientem a hledáním v právních informačních systémech, poté, co analýzu kvalitně provedete, budete muset její výsledek uvést do života např. sepsáním právního dokumentu, podáním, odborného článku, radou klientovi atd. Platí, že bez kvalitních informací nelze provést kvalitní analýzu, a stejně tak, že bez kvalitní analýzy nelze dojít k nejlepšímu možnému řešení. Právní analýza může být rovněž velmi významným prvkem pro fázi hledání informací, protože někdy vám až provedení analýzy napoví, že je třeba dohledat některé informace.

Ve velmi zjednodušené podobě lze obsah této příručky definovat jako myšlenkové postupy využitelné při řešení právních problémů. Proto je možné, že budete tuto příručku vnímat jako poměrně abstraktní, a budete mít naprostou pravdu. Právní analýza je ryze abstraktní činnost, která vyžaduje pokročilé abstraktní a analytické myšlení, kreativitu a trpělivost. Tuto abstraktnost se alespoň pokusíme snížit množstvím příkladů, které by měly ukázat, jak se abstraktní postupy uplatňují v praktických situacích.

1. Postup řešení právního případu

„The essence of our lawyer's craft lies in skills...; in practical, effective, persuasive, inventive skills for getting things done...“

KARL LLEWELLYN

Než se pustíme do dovednosti řešení právního případu, je třeba učinit několik poznámek z pohledu metodiky právního vzdělávání. Základním předpokladem pro úspěšné řešení právních případů je **znalost dané právní problematiky**. Výchozí situace je pro studenty jednodušší při řešení případů na seminářích určitého předmětu, kde vyučující pokládá otázky pouze z daného oboru a nerozebírá se studenty případ komplexně (souvislosti z jiných oborů jej nezajímají – soustředí se pouze na svůj obor). Studenti pak mají zkreslenou představu, že právní případy je možné škatulkovat dle oborů. Zároveň znalosti z jednoho oboru/předmětu nepoužívají v jiných předmětech, takže se vlastně ochuzují o získání systematického náhledu na právo jako celek, což jim téměř žádný z předmětů (snad s výjimkou právních klinik) na právnické fakultě neumožní/nezprostředkuje. O to těžší je pak situace, kdy student dostává do ruky komplexní případ, kde musí aplikovat znalosti z více oborů práva, což je samozřejmě většina reálných případů. Z tohoto důvodu je důležité, aby si studenti uchovali základy z každého oboru, předmětu a postupně při studiu nabalovali znalosti, které se pak při přípravě na státnice či na advokátní zkoušky ještě více stmelí a propojí.

Při řešení komplexního, reálného případu tedy jednooborová znalost nestačí, je třeba vycházet ze systematických znalostí, tj. znalostí z různých

oborů (např. pojem právnická osoba, se kterým se studenti poprvé setkají v základech soukromého práva, posléze aplikují v právu životního prostředí, když se setkají s občanskými sdruženími, která díky statusu právnické osoby mají právní subjektivitu a mohou se stát účastníkem řízení). V žádném případě ale není třeba, aby si ze všech předmětů pamatovali vše – jde spíš o přehled v daném oboru a znalosti klíčových slov, včetně porozumění jejich obsahu.

Při řešení konkrétního případu pak student musí být schopen fakta daného případu klíčovými právními pojmy, díky kterým pak je schopen vyhledat v právním předpisu ustanovení, která se k daným klíčovými právními pojmy vztahují. Takto v podstatě vyhodnocuje hmotněprávní stránku případu. Příklad: v zadaném případě se objevuje zmínka, že nespokojení občané města R. jsou členy sdružení Lidé proti skládce. Samotný pojem „sdružení“ je z právního hlediska příliš obecný, klíčovými právními pojmy je „občanské sdružení“. Již z názvu, ale i z dalšího textu případu se dozvíme, že sdružení Lidé proti skládce bojuje proti výstavbě skládky ve městě R. V další fázi je důležité identifikovat cíl a kroky k jeho naplnění. Tím se dostáváme k procesní stránce případu.

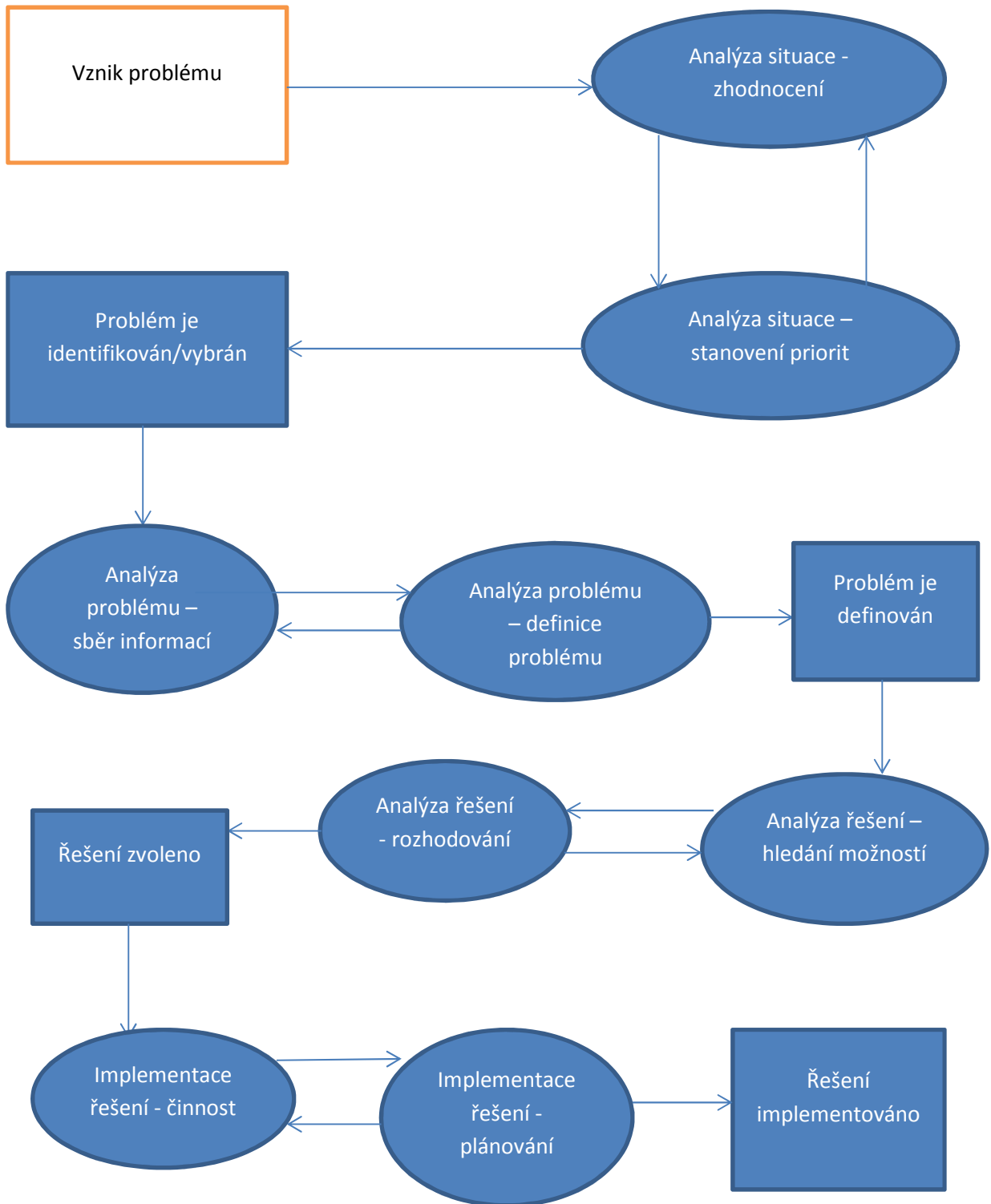
Další poznámka se týká struktury procesu řešení právního případu a dovedností, které se v tomto procesu využívají. V tradičním právním vzdělávání by mohl student nabýt dojmu, že řešení právního problému spočívá v nastudování právní úpravy a její následné interpretaci a aplikaci na zadaný skutkový stav s cílem dospět ke správnému řešení. Takto se totiž velmi často ve výuce práva s problémy pracuje. Přestože tato metoda může být efektivní pro naučení se partikulárních znalostí z dané oblasti práva,

neodráží komplikovanost právních problémů, s nimiž se právník setkává v praxi, praktické dovednosti, které předcházejí samotné právní analýze a následují po ní, a konečně odlišný přístup spočívající nikoliv v hledání správného (nebo třeba nejspravedlivějšího) řešení, nýbrž v plnění zadání klienta, ve sledování jeho cílů, tedy vnímání problému primárně z jeho pohledu a hledání cest, jak jeho situaci zlepšit.

Další nevýhodou uvedeného přístupu je, že studentům rovnou předkládá již vydestilované skutkové a právní informace a po jejich analýze již nepožaduje jejich implementaci např. tím, že by bylo nutné zpracovat nějaký právní dokument či hledat způsoby, kterými nalezené řešení prakticky uplatnit. V realitě by navíc klient měl vždy dostat na výběr ze všech možných způsobů, kterými lze problém řešit, a z nich vybrat to, které mu vyhovuje nejvíce – to se opět s hledáním jednoho správného řešení příliš neslučuje.

Je tedy nutné si uvědomit, že řešení problému je komplexní proces, který se skládá z mnoha fází, z nichž každá využívá specifické dovednosti a postupy. V odborné literatuře zaměřené na dovednost řešení problémů obecně lze zpravidla nalézt rozdělení do následujících fází:¹

¹ diagram zpracován podle KOLB, D.A., RUBIN, I.M., McINTYRE, J.M. *Organizational psychology: An experiential approach to organizational behavior*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1984, s. 156, citováno dle COSTANZO, M. *Problem Solving*. London: Cavendish Publishing, 1995, s. 66

Textově lze tedy tyto fáze vyjádřit takto:

- 1) vznik problému
- 2) analýza situace (zhodnocení, stanovení priorit)
- 3) identifikace problému
- 4) analýza problému (sběr dat, právní definice problému, právní otázky)
- 5) definování problému
- 6) analýza řešení (nalézání možností, zhodnocení)
- 7) volba řešení
- 8) analýza implementace (plánování, rizika)
- 9) implementace řešení

Struktura tohoto postupu pravidelně střídá analytické fáze a praktické fáze. Praktické fáze spočívají v určitých vnějších událostech, na které pak právník musí nějak reagovat, např. vznik problému nebo volba řešení klientem, nebo v praktických činnostech právníka, kterými ovlivňuje dění v realitě (implementace řešení) nebo uplatňuje výsledky své analytické činnosti (identifikace problému, definování problému).

Podobný postup volí také Belz a Siegrist:²

- 1) Popis problému
 - a. první zpozorování problému
 - b. uchopení pokud možno všech příčin problému, resp. celé jeho struktury
 - c. zjištění hlavních příčin

² BELZ, H., SIEGRIST, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Východiska, metody, cvičení a hry*. Praha: Portál, 2011, s. 236

- d. podrobný popis problému
- 2) Popis cíle
 - a. shromáždit větší množství možných cílů
 - b. vybrat důležité cíle a zachytit je písemně
 - 3) Hledání řešení
 - a. shromáždit co nejvíce návrhů řešení
 - b. vytvořit skupiny podobných řešení
 - c. vyloučit řešení, která nevedou k cíli
 - 4) Hodnocení, výběr
 - a. vyhodnocení všech variant řešení
 - b. výběr nejlepších řešení
 - 5) Realizace
 - a. sestavit plán realizace
 - b. provedení a kontrola

Pokud tento obecný postup řešení problému přizpůsobíme specifikům výkonu právní profese a vztahu mezi právníkem a klientem, dospějeme k následujícímu rozdělení jednotlivých fází řešení právního problému:

- 1) vznik problému
- 2) vstupní rozhovor s klientem
 - a. vytvoření profesionálního vztahu s klientem
 - b. sběr faktických informací
 - c. stanovení cílů, zjištění priorit
 - d. identifikace problému
- 3) analýza problému

- a. sběr právních informací
 - b. faktické i právní zhodnocení situace klienta
 - c. právní definice problému, určení právních otázek
- 4) analýza řešení
- a. hledání všech možných řešení
 - b. zhodnocení nalezených řešení z pohledu priorit klienta
 - c. příprava informačního materiálu pro klienta
- 5) právní poradenství – sdělení výsledků právní analýzy klientovi
- a. prezentace výsledků právní analýzy problému klientovi
 - b. prezentace všech nalezených možností řešení klientovi včetně jejich zhodnocení z pohledu priorit klienta
 - c. klient vybere řešení z předložených možností
- 6) praktické provedení vybraného řešení
- a. plánování postupu – faktické činnosti právníka a klienta
 - b. příprava právních dokumentů, jednání, soudní řízení
 - c. dosažení cílů klienta

V následujících podkapitolách si tedy alespoň stručně jednotlivé fáze řešení právního případu rozebereme z dovednostního hlediska tak, aby byl poskytnut rámec pro podrobnější rozbor dovednosti právní analýzy.

1.1. Vznik problému

Pokud si chronologicky jednotlivé fáze rozebereme, tak začátek celého procesu představuje vznik problému. V případě právníka obvykle problém vzniká tím, že se na něj obrátí klient. Zde je třeba poznamenat, že problém nemusí mít nutně podobu pouze problému již existujícího, ale také se může jednat o snahu problému předejít, např. sepsáním dobré smlouvy či radou, jak se v určité situaci zachovat. Samozřejmě se také může stát, že klient přijde s problémem, u něž se zakrátko ukáže, že se o žádný problém nejedná.

Druhá podstatná poznámka se týká postavení klienta – z pohledu právníka je třeba si uvědomit, že zpravidla klient přichází s problémem tehdy, není-li schopen tento problém sám vyřešit, přestože se o to již nějakou dobu snažil. Jedná se obvykle o věc, která je pro něj důležitá a zároveň tíživá, která již existuje nějakou dobu a která pro něj může mít zásadní negativní důsledky. Z toho logicky vyplývá, že klientův emoční stav nejspíše bude nevyrovnaný, a tomu musí právník přizpůsobit způsob, jak bude s klientem komunikovat.

1.2. Vstupní rozhovor s klientem

Jestliže tedy má klient pocit, že potřebuje pomoci s právním problémem, je na prvním místě úkolem právníka zanalyzovat situaci. Nejdostupnějším a nejefektivnějším prostředkem k tomu je v první fázi přímo rozhovor s klientem, v jehož rámci se právník snaží zjistit, jaká situace je, s čím klient není spokojený a jak by chtěl situaci vyřešit či své postavení

zlepšit. Zjištěním těchto informací takzvaně identifikuje problém, tedy zjistí, zda skutečně problém existuje.

V této fázi je velmi důležité přistupovat ke klientovi a k jeho problému bez jakýchkoliv předpokladů, předsudků nebo domněnek. Jedná se o poměrně častou chybu, která vznikne tím, že právník získá nějaké informace od klienta, udělá z nich nějaký závěr, avšak tento svůj závěr z nějakého důvodu u klienta neověří. Tím se vystavuje velice prekérní situaci, kdy jeho závěr může být nesprávný, což může znamenat hodiny či dny zbytečné práce či ztrátu důvěry klienta. Této situaci lze předejít dodržením jednoduchého pravidla – vždy u klienta ověřit, zda mé závěry jsou správné a zda získané informace odpovídají realitě. To ostatně vychází ze základní techniky, která je součástí aktivního naslouchání, a to parafráze, tedy ověřování získaných informací a závěrů u klienta. Složitější je situace v případě, kdy právník svůj závěr u klienta ověřit nemůže, např. proto, že se týká jiné osoby. V tom případě je nutné vycházet z toho, že se jedná o informaci neověřenou, s níž nelze dále pracovat a kterou je třeba, pokud je to možné, co nejdříve verifikovat.

Při komunikaci s klientem v této fázi jsou velmi užitečné techniky aktivního naslouchání, které kromě primárního úkolu, tedy získání co největšího množství co nejpřesnějších informací, plní také sekundární, ale velmi důležitý úkol – pomáhají vybudovat vztah vzájemné důvěry mezi právníkem a klientem. Je samozřejmé, že jedna schůzka nemůže stačit k tomu, aby byl vztah zbudován, na druhou stranu je velmi dobře ten vztah v průběhu jedné schůzky zdevastovat. Pokud však dojde k narušení vztahu důvěry, je to dle § 20 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění

pozdějších předpisů, důvod pro vypovězení smlouvy o právním zastupování. Není totiž možné právně zastupovat klienta, který právnímu zástupci nevěří, neboť pro právní zastoupení jsou nutné úplné a přesné informace o situaci klienta. Pokud tedy klient právníkovi nevěří, a proto mu nesdělí všechny informace, nebo pokud advokát není přesvědčen o pravdivosti informací, které mu klient poskytl, je poskytování právní pomoci velmi obtížné.

Podrobněji se komunikačním dovednostem, a to i ve vztahu ke klientovi, věnuje jiná příručka, proto na tomto místě zmíníme pouze některé vybrané zásady, na které je třeba v této fázi pamatovat. Za prvé je třeba mít na paměti, že právník jako profesionál poskytující služby je ten, kdo je odpovědný za výsledek každé komunikace s klientem – proto musí volit odpovídající komunikační prostředky, nepoužívat pro klienta nesrozumitelné odborné termíny a podobně. Také musí pravidelně ověřovat, zda si s klientem rozumějí, zda oba pochopili výsledek své konverzace stejně.

Druhá zásada se týká toho, jaké informace je třeba zjistit. Lze je rozdělit do několika skupin. Na prvním místě jsou to informace o klientovi, zejména je podstatné zjistit, s čím není spokojen a jak by to chtěl změnit, tedy co jsou cíle, které by se měly při poskytování právního poradenství naplnit. To vlastně představuje jádro identifikace problému. Na druhém místě jsou to obecné informace o problému – určitě je podstatné mít kompletní časovou posloupnost toho, co se stalo, a přehled o všech osobách nebo subjektech zapojených do problému. Třetí oblastí jsou pak již specifické informace relevantní z právního hlediska, které zjišťujeme v návaznosti na příslušnou právní úpravu. V případě rozvodu to budou informace o společném soužití manželů, o splnění zákonných předpokladů pro rozvod

apod., v případě vzniku škodu je nutno zjistit její výši, zavinění, kauzální nexus a podobně. Ukazuje se tedy, že analytické dovednosti právník využívá dokonce ještě před tím, než se vůbec s problémem klienta detailně seznámí, neboť je nutné analyzovat právní úpravu a určit, které právně relevantní informace je třeba zjistit. Před rozhovorem s klientem je proto důležité se připravit, udělat si jeho strukturu, aby vše probíhalo hladce, aby právník na nic nezapomněl a měl komunikaci pod kontrolou, aby se klient cítil dobře a aby rozhovor splnil svůj účel.

Při snaze identifikovat problém je nutné respektovat skutečnost, že klient je tím, kdo určuje, jakým způsobem má být případ řešen, jaké cíle budou sledovány a jakými prostředky se jich dosáhne. Právník by se měl zaměřit na řešení problému v právní rovině a neměl by se pokoušet poskytovat třeba psychologické nebo sociální poradenství, protože není profesionálem v těchto oblastech. Na druhou stranu nemůže ignorovat, pokud je evidentní, že problém klienta má přesah i do těchto oblastí. V takovém případě by měl klienta citlivě upozornit, že může být nutné řešit i jiné než právní stránky problému a že by se měl kromě právníka obrátit i na profesionála z jiné oblasti.

Také je podstatné, aby se právník nesnažil klienta směřovat výhradně k právnímu řešení jeho problému v situaci, kdy pro klienta s ohledem na jeho cíle může být mnohem vhodnější řešení mimoprávní. Typickým příkladem může být klient, který se na právníka obrací s rozpadajícím se vztahem s manželkou – psychologické poradenství zaměřené na obnovení manželské harmonie může být pro klienta daleko vhodnějším řešením. Právník tedy

musí umět také zhodnotit, zda je právní pomoc skutečně pro klienta potřebná a vhodná.

Výsledkem této fáze by tedy mělo být určení, v čem spočívá právní jádro klientova problému, čímž se vytvoří předpoklad pro jeho právní analýzu.

Příklad

Již při úvodním rozhovoru s klientem je klíčové zjistit právně relevantní informace, tedy takové informace, které musíme znát k tomu, abychom mohli určit, zda se aplikuje příslušná právní norma. Jako příklad může posloužit tzv. nesporný rozvod.

1. Právní úprava

- § 24a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině – tzv. nesporný smluvený rozvod
- Podmínky:
 - o Manželství trvá alespoň rok – právník se na to musí zeptat, vyžádat si dokumenty
 - o Manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí – právník musí zjistit, jaké jsou poměry manželů, neboť se jedná o podmínku tohoto druhu rozvodu
 - o Druhý manžel se připojí – právník musí zjistit, zda jsou na rozvodu oba manželé domluveni, a kdo bude na žalobě označen jako žalobce a kdo jako žalovaný
 - o Povinnost předložit písemné smlouvy upravující pro dobu po rozvodu – právník by měl zjistit, zda jsou manželé na těchto

věcech dohodnutí, resp. ochotni se dohodnout, a dokumenty posléze zpracovat

- Vypořádání vzájemných majetkových vztahů – právník se musí zeptat na aktiva i pasiva, na zaměstnání, podnikání, modifikace společného jmění manželů, režim účtů a úspor
 - Práva a povinnosti společného bydlení – zda je zde u manželů shoda
 - Vyživovací povinnost mezi manžely – zda jedna strana bude požadovat, zda je na tom shoda
- Pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu po rozvodu – právník se musí zeptat, zda mají manželé děti, zletilé nebo nezletilé, zda je manžel otcem dětí, upozornit je, že bude probíhat soudní řízením, které schválí dohodu, v případě neschválení nebude moct nesporný rozvod probíhat

Takovýto rozbor právní úpravy nám přesně ukazuje, jaké otázky by měl právník klientovi v rámci úvodního rozhovoru položit, jaké dokumenty si vyžádat apod. V ideálním případě, pokud právník předem ví, že přijde klient s určitým typem problému, by se měl na klienta připravit alespoň zběžným prostudováním právní úpravy a identifikací jejích klíčových prvků tak, aby mohl zjistit všechny potřebné skutkové informace. U některých typů případů, které se vyskytují běžně, samozřejmě právník tyto otázky ze zkušenosti zná.

Z pohledu studentů právnické fakulty ovšem tyto zkušenosti chybí a nabízí se tedy velmi efektivní cvičení, které studentům může naznačený postup nejlépe přiblížit. Cvičení spočívá v tom, že nejprve studenti vedou pohovor s klientem v otázce nesporného rozvodu bez předchozí přípravy. Poté jim učitel k rozhovoru dá zpětnou vazbu, společně rozeberou právní úpravu a identifikují potřebné informace a může následovat opakovaný rozhovor s klientem, kde se studenti na potřebné informace doptají.

Jako zadání pro tento typ cvičení lze použít následující smyšlený skutkový stav, který představuje informace klienta. Úkolem studentů je pak vyptat se v rámci úvodního pohovoru klienta na všechny důležité informace a následným srovnáním se zadáním lze přehledně ukázat, jak dobře si studenti vedli.

Klient /klientka

- Jméno, příjmení, bydliště Kmochova 13, Olomouc, datum narození 01.02.1975

Manžel /manželka

- Jméno, příjmení, bydliště Nová 3, Olomouc – opustil/la společnou domácnost, datum narození 09.09.1975

Manželství

- uzavřeno 22.05.2004 Magistrát města Olomouce, u obou manželství první, oba příslušníci ČR
- v současnosti hádky pro nevěru manžela/lky
- otázka opuštění společné domácnosti – manžel/lka opustil/la domácnost a odešel/la ke svým rodičům dne 04.04.2012

Děti

- **2 děti**, jména, příjmení, bydliště klienta/tky Kmochova 13, Olomouc
- 1. dítě – narozeno 01.02.2003, tj. 9 let, 3. třída ZŠ, úhrady: běžné potřeby – oblečení, jídlo, školní pomůcky, MHD, jídlo ve škole (celkem 4.500,-Kč/měsíc), zájmy: modelářský kroužek (500,-Kč/měsíc), zdravotní stav: ok
- 2. dítě – narozeno 04.04.2007, tj. 5 let, mateřská školka, úhrady: běžné potřeby – oblečení, jídlo, pomůcky do školky (celkem 2.500,-Kč/měsíc), zájmy: pěvecký kroužek (200,-Kč/měsíc), zdravotní stav: astma, náklady na léky 1.000,-Kč/půlrok
- **Vztah rodičů a dětí** – dobrý, oba kupují dětem dárky, náklady dětí hradí oba dle aktuální finanční situace
- Názor dětí na to, u koho chtějí žít – u klienta/tky
- Současný stav: manžel/ka platí 6.000,-Kč klientce/měsíc, děti si bere pravidelně každý sudý víkend v měsíci
- Návrh klienta na úpravu poměrů nezletilých dětí – tj. svěření dětí do péče klienta/tky a výše výživného 6.000,-Kč/měsíc

Poměry klienta/tky a manžela/ky

- zaměstnání rodičů např. sekretářka/řidič/učitel/ka, manager/ka
- příjem obou např. 15.000,-Kč klient/tka, 30.000,-Kč manžel/ka
- zdravotní stav – oba dobrý
- výdaje: na bydlení – hypotéka 7.000,-Kč/měsíčně, elektřina/plyn/voda – 4.000,-Kč/měsíčně, jídlo – 4.000,-Kč/měsíčně + každý hradí své náklady na ošacení, kosmetiku atp.
- kdo co hradí – klient/tka hradí náklady na jídlo, manžel/ka dosud hradí zbytek nákladů, náklady dětí hradí oba dle aktuální finanční situace

- klient/ka a manžel/lka jsou schopni se dohodnout na úpravě výchovy a výživy k dětem vč. rozvodu dle podmínek § 24a zákona o rodině

Majetkové poměry

- **nemovitosti:**
- **byt** (Kmochova 13, Olomouc), LV č. 12 v k.ú. Olomouc – Nová Ulice
 - o kupní smlouva ze dne 22.06.2005 – nabytí bytové jednotky č. 631/20 vč. spoluvlastnického práva ke společným částem domu a pozemku o velikosti id. 234/98000 k celku
 - o peníze na byt z části prodejem bytu klienta/klientky, který vlastnil/a před manželstvím, jinak tzv. hypotékou (Hypoteční banka, a.s., smlouva o hypotečním úvěru ze dne 22.05.2005)
 - o byt chce do vlastnictví klient/ka, aby tam byl/a s dětmi
- **pozemek** LV č. 23 v k.ú. Olomouc – Nemilany, parcela č. 56, orná půda o velikosti 500 m²
 - o vlastnické právo nabyto na základě kupní smlouvy ze dne 30.08.2006
 - o pozemek klient/ka nechce
- **movité věci:**
- auto – Škoda superb, SPZ 1M1 20 30, zakoupeno klientem/tkou v roce 2007 z vlastních finančních prostředků
- vybavení domácnosti: pračka, sporák, kuchyňská linka atp. nabývali od uzavření manželství
- **zvířata:** sfinx kočka Natálka ☺ – náklady na výživu a péči 2.500,- Kč/měsíčně, chce si ji ponechat klient/ka, neboť byla pořízena dětem,

aby se naučily starat o živého tvora, náklady na kočku ponese klient/tka

I v případě, že se právník nemůže dopředu na rozhovor připravit, existují obecné informační vzorce, kterých se při úvodním rozhovoru s klientem může držet. Jako příklad lze uvést situaci, kdy klient má s protistranou spor ohledně plnění ze smlouvy. Ať se bude jednat o jakoukoliv smlouvu, vždy budeme muset nejdříve zjistit, co je obsahem smlouvy, zda byla platně uzavřena (tedy oferta a akceptace, resp. souhlasný projev vůle obou stran), zda má formu, kterou má mít, zda splňuje zákonné požadavky (podstatné náležitosti), zda nejsou důvody pro neplatnost, zda není porušena rovnost stran atd.

1.3. Analýza problému

Fáze analýzy problému již představuje první fázi využití analytických dovedností (druhou představuje analýza řešení, tedy hledání možností pro klienta) a při její realizaci bude nutné využít postupy, kterým je věnována druhá část příručky. Nyní je tedy nutné problém analyzovat, což znamená nasbírat k němu potřebné faktické i právní informace. Faktické informace již můžeme v dostatečné míře mít z předchozího rozhovoru s klientem. Pokud tomu tak není, je nutné se s klientem znovu spojit a informace upřesnit, případně zjistit, jakým vývojem klientův problém v mezičase prošel.

Z propojení faktických a právních informací by měly vyplynout právní otázky definující jádro práce, kterou by měl právník pro klienta udělat. Až do

tohoto momentu totiž právník neudělal téměř nic, co by nezvládl i laik – zjistit skutkové a právní informace.

Teprve v tomto bodě tak přichází místo pro skutečně odbornou kvalifikovanou práci právníka, která spočívá v aplikaci práva na skutkový stav. V jednoduchých případech postačí samotná aplikace, ve složitějších případech bude nutné použít nejrůznější interpretační postupy k překlenutí nejasností v právní úpravě. Tato fáze představuje právní analýzu, které se budeme věnovat v druhé části této příručky. Přestože z pohledu standardní klauzurní práce se může zdát, že zde řešení právního problému končí (zjistili jsme přece, jak to je), z pohledu praxe jsme se k vyřešení případu ještě zdaleka nedostali. Ta nejtěžší část (hledání možností, jak situaci klienta reálně ovlivnit, a praktická realizace vybraného řešení) nás teprve čeká.

1.4. Analýza řešení

Cílem analýzy řešení je nalézt možná řešení klientovy situace, tedy způsoby, jak dosáhnout klientových cílů. Pokud je to možné, vždy by měl klient dostat na výběr všechny přípustné varianty, u nichž by mu měl právník také objektivně prezentovat jejich klady a zápory. Klient by měl poté učinit informované rozhodnutí o tom, které z možných řešení nejlépe naplňuje jeho cíle. Někdy může pro klienta těžké toto rozhodnutí učinit, proto by na něj měl mít dostatek času a měl by k němu dostat od právníka pokud možno co nejvíce informací. Je samozřejmě možné, že klient bude chtít, aby toto řešení zvolil právník (např. jedná-li se o klienta–obchodní společnost, která od právníka chce analýzu nejvhodnější řešení určitého problému). U klientů – fyzických osob by však měl volbu řešení provést klient, neboť jen on sám má

nejúplnější informace o tom, jaké cíle sleduje. Názor právníka se může s jeho pohledem na věc zásadně rozcházet.

Aby bylo možné varianty klientovi nabídnout, je třeba použít při analýze možností řešení tzv. rozšiřující a zužující postupy. Nejprve by měl být právník maximálně kreativní a snažit se najít všechna možná myslitelná řešení. V této fázi je třeba být maximálně kreativní a nesnažit se nalezená řešení hodnotit. K tomu slouží až další fáze – zužující – kdy postupně vyřazujeme ta řešení, která nevedou ke kýženému cíli, která nejsou efektivní nebo nejsou právně realizovatelná.

Všechna ostatní řešení poté musí právník analyzovat po právní stránce, zhodnotit jejich právní i faktické dopady, pravděpodobnost úspěchu, možné přínosy, náklady, příležitosti a rizika, a tuto komplexní analýzu pro každé možné řešení pak předložit klientovi. Tím se dostáváme do fáze právního poradenství.

1.5. Právní poradenství

Při právním poradenství je nutné vycházet ze zásady tzv. client-centered lawyering³, tedy poradenství orientované na klienta. Z tohoto přístupu vyplývá několik důležitých pravidel – klient vždy musí dostat přesné a úplné informace, tak aby mohl učinit informované a kvalifikované rozhodnutí o dalším postupu ve své věci. Vždy to musí být právě klient, který činí rozhodnutí o dalším postupu ve věci.

³ KRIEGER, S.H., NEUMANN, R.K. *Essential lawyering skills*. 2nd edition. New York: ASPEN, 2003, s. 15

Je ideální, když na schůzce věnované prezentaci výsledků práce právníka můžeme klientovi nejen ústně sdělit, k čemu jsme dospěli, ale také mu dát písemný materiál s veškerými informacemi (někteří klienti to dokonce budou výslovně požadovat). Informací totiž je zpravidla tolik, že si je klient ani nemůže všechny zapamatovat a právník mu tedy musí dát možnost vše si pečlivě rozmyslet v klidu domova, srovnat jednotlivé varianty a jejich vhodnost. To však může udělat jedině s podrobným písemným materiálem.

Dále je důležité, aby právník striktně předcházel střetu zájmů, tedy tomu, že by klienta tlačil k nějakému řešení, které on jako právník vidí jako nejvhodnější. To však může vycházet ze zcela odlišných kritérií, než podle kterých by to hodnotil klient, např. právník může mít tendenci spíše pokračovat ve sporu, protože ví, že mu to umožní vydělat si peníze, nebo naopak spor ukončit, protože se potřebuje věnovat jiným případům. Také je důležité si uvědomit, že i když může mít právník pocit, že má střet zájmů a hodnocení vlastních pohnutek plně pod kontrolou, psychologické výzkumy ukazují, že lidé v sebehodnocení často a ve značné míře selhávají, byť se jedná o podvědomou záležitost. Proto je lepší se do případného střetu zájmů ani nedostat.

Jakmile klient zvolí způsob řešení své situace, je na právníkovi, aby vytvořil plán realizace tohoto řešení, rozdělil úkoly mezi sebe a klienta a zrealizoval svou část činností při řešení klientova problému.

1.6. Praktické provedení vybraného řešení

Jakmile je řešení zvoleno, musí právník začít analyzovat, jak bude nejlepší toto řešení uvést do praxe, co všechno je třeba pro to udělat, kde

jsou rizika a kde naopak příležitosti. Měl by vytvořit plán dalších úkolů jak pro sebe, tak pro klienta, o postupně řešení implementovat v praxi. To je zpravidla časově i technicky nejnáročnější část řešení problému (některá soudní řízení se mohou táhnout řadu let). Proces řešení problému končí teprve tehdy, když (ideálně) klient splní své cíle nebo když už mu právník nijak pomoci nemůže nebo klient další pomoc odmítá.

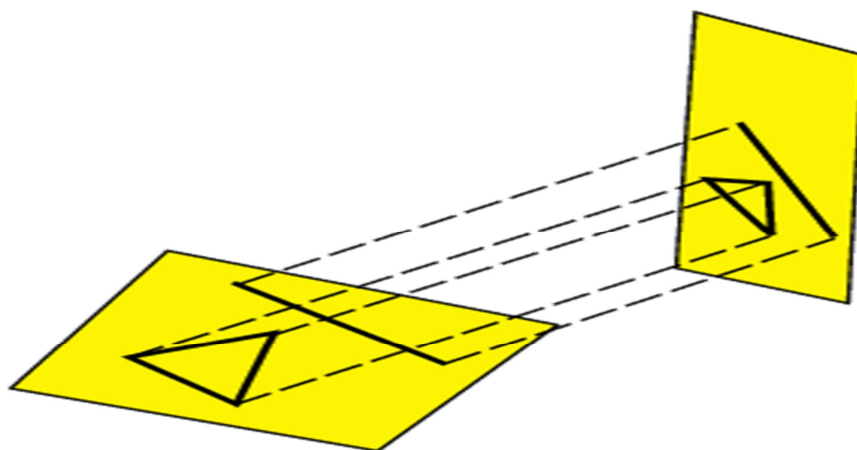
Tím jsme stručně shrnuli proces řešení právního případu a nyní se můžeme začít podrobněji věnovat analýze právní stránky právního problému.

2. Právní analýza

Absolutno může být zprostředkováno pouze intuicí, zatímco všechno ostatní již má co do činění s analýzou. Intuicí zde nazýváme vcítění, které umožňuje jednotlivci přenést se dovnitř objektu s cílem splynout tam s tím, co je v něm jedinečné a následně nevyjádřitelné. Naproti tomu analýza je operace redukující objekty na prvky, které nám již jsou známy.

HENRI BERGSON

2.1. Právní a faktická rovina případu

převzato z <http://mathworld.wolfram.com/Projection.html> (přístup 5.5.2008)

Než přistoupíme k samotné analýze právního případu, je třeba si uvědomit, že každý případ existuje ve dvou rovinách – faktické a právní. Právní analýza z velké části spočívá v propojování právních a faktických informací, tedy v hledání souvislostí mezi faktickou a právní rovinou dané

situace, daného případu. K tomu, jak se s těmito rovinami pracujeme a co to pro analýzu znamená, se dostaneme za chvíli.

Nejprve si ukážeme, co musí těmto operacím předcházet, tedy samotnou podstatu analýzy v užším slova smyslu, kterou je **rozložení situace do jednotlivých podstatných prvků**, které existují v určité struktuře. Svým způsobem se tím již v obecné rovině zabývala kapitola věnovaná myšlenkovým mapám.

Abychom mohli začít definovat podstatné prvky a strukturu případu, je nutné mít o případu alespoň nějaké faktické informace, ovšem čím úplnější budou, tím lépe a jednodušeji bude možné analýzu provést. Tyto faktické informace jsou zpravidla uspořádány v určité dějové struktuře, kterou lze velice přehledně a efektivně zachytit pomocí tzv. myšlenkové mapy.

Jakmile zjistíme, o jaký děj se jedná, bude potřebné si uvědomit, které právní normy na tento děj dopadají, a tyto právní normy dohledat. Zde může být velice platný obecný přehled o právním řádu, ale také zkušenosti, intuice a cit. Pokud sami nic z toho nemáme, můžeme případ konzultovat s ostatními, případně se pokusit dohledat např. v právním informačním systému předpisy nebo judikáty, které danou problematiku řeší.

Jakmile příslušné právní normy dohledáme, začíná se nám otevírat právní rovina případu, kterou lze rovněž přehledně strukturovat, dokonce je to pro kvalitní analýzu nutné. Mezi právní a faktickou rovinou je několik velice podstatných rozdílů, z nichž vyplývá nutnost začít analýzu v právní rovině případu. Faktická rovina případu je totiž příliš komplikovaná, obsahuje řadu (právně) nepodstatných prvků, je v každém případě odlišná a je tak velice těžké odhadovat, které z prvků situace jsou pro analýzu klíčové.

Naproti tomu právní norma je ve své podstatě maximální generalizací všech možných faktických situací, na které má dopadat, a obsahuje tak **pouze** podstatné prvky. V zásadě tak téměř každé plnovýznamové slovo obsažené v příslušném právním ustanovení představuje podstatný prvek případu. Tyto prvky se v právní normě musíte naučit identifikovat (a dále pak s nimi pracovat), ale není to zpravidla nic složitého, jak nám ostatně ukazuje následující příklad.

Příklad

§ 433 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších právních předpisů, zní:

Je-li s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí, odpovídá ten, kdo ji provozuje, fyzické osobě za škodu na věcech odložených na místě k tomu určenému nebo na místě, kam se obvykle odkládají, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

*Jestliže označíme podstatné prvky tohoto ustanovení, mohlo by to vypadat např. takto: Je-li s **provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí, odpovídá ten, kdo ji provozuje, fyzické osobě za škodu na věcech odložených na místě k tomu určenému nebo na místě, kam se obvykle odkládají, ledaže by ke škodě došlo i jinak.***

Tyto strukturální prvky jsou spojeny určitými dějovými nebo logickými vazbami, např. „odpovídá ten, kdo ji provozuje“ nebo „s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí“ atd.

Každý z těchto prvků můžeme dále interpretovat, jak to ostatně obvykle činí např. komentářová literatura. Příkladem mohou být pojmy **věc**,

fyzická osoba, škoda atd. Velice často, jak ukazují tyto příklady, budou tyto prvky právními odbornými termíny, které mají velice specifický význam, řadu charakteristických znaků a které se dokonce mohou dále dělit.

U každého z těchto prvků budeme zároveň zkoumat, zda jim odpovídá nějaký prvek ve faktické rovině případu – např. fyzické osobě může odpovídat pan František Vozihnoj, věc může být reprezentována kabátem a škoda roztržením tohoto kabátu.

Identifikace podstatných prvků právní roviny případu pro vás tak bude nejdůležitějším vodítkem při analýze faktické roviny případu. Prvky právní roviny případu vám totiž určí, které prvky faktické stránky případy jsou ty opravdu podstatné.

Tomu také odpovídá potřeba shromáždit právní i faktické informace, které pak zasazujeme do příslušné roviny. Tyto roviny si lze představit např. jako mapy nebo obrazce, které si více či méně odpovídají.

Zjistit, do jaké míry si obě roviny odpovídají, je jedním z klíčových cílů analýzy případu. V podstatě lze říci, že tento postup odpovídá aplikaci právní normy na určitý skutkový stav. Jestliže si obě roviny odpovídají, je aplikace na daný případ poměrně jednoduchou záležitostí, jak ukazuje následující situace.

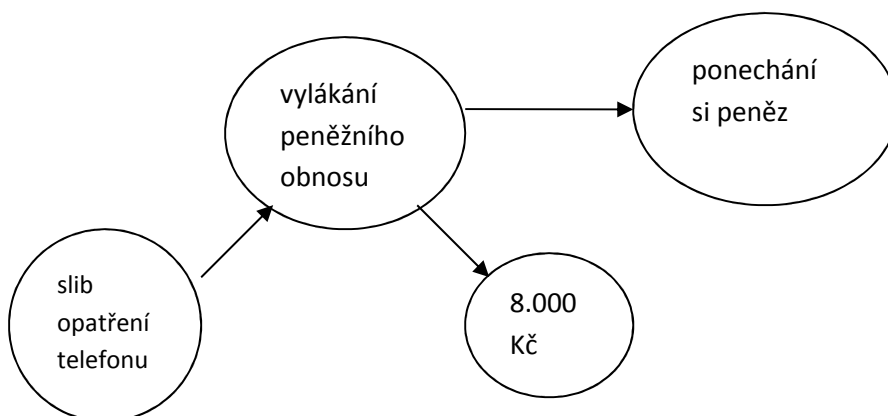
Příklad

Skutkové informace: František vylákal od Petra 8.000 Kč pod záminkou, že mu opatří se slevou mobilní telefon z obchodu, kde pracuje, a peníze potřebuje od něj jako zálohu. Ve skutečnosti však neměl v úmyslu žádný telefon opatřit, peníze si ponechal a využil pro vlastní potřebu.

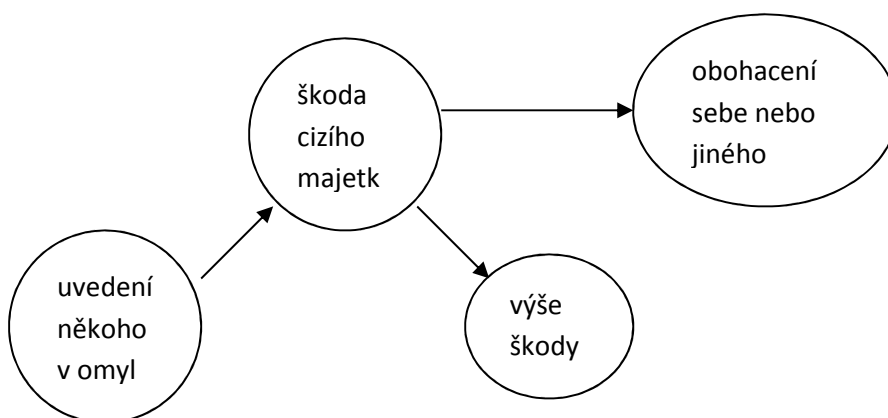
Právní informace: Podle § 250 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších právních předpisů, definuje podvod takto:

Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

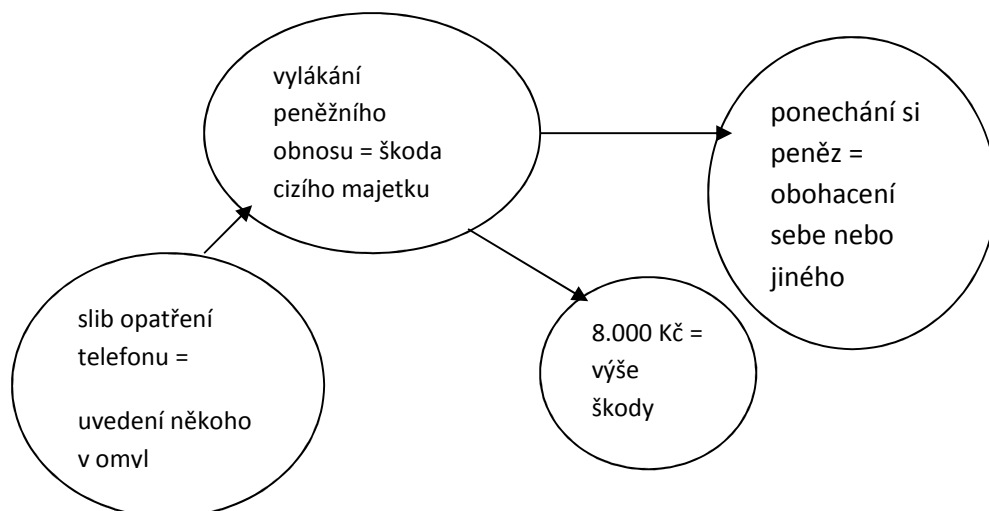
Vytvoříme-li v tomto případě faktickou mapu, mohla by vypadat takto:

Vytvoříme-li právní mapu, mohl by vypadat takto:

A pokud je propojíme, bude to vypadat takto:

Řešení: František se dopustil trestného činu podvodu a může být potrestán příslušnými sankcemi.

Příklady pro cvičení se studenty

Vyberte si dvě libovolná právní ustanovení, jedno z oblasti soukromého a jedno z oblasti veřejného práva, a pokuste se identifikovat jejich relevantní prvky. Poté se pokuste určit, které z nich jsou právní termíny a co je jejich obsahem. Rovněž zkuste vymyslet modelovou faktickou situaci, která by danému ustanovení odpovídala, a jinou, na kterou by ustanovení nedopadalo. Jak byste řešili situaci, na niž by dané ustanovení nedopadalo?

Liší se v něčem soukromoprávní a veřejnoprávní normy?

Struktura prvků v právní a faktické rovině případu bude rovněž určující pro další práci na případu. Bude totiž určovat strukturu vaší argumentace, strukturu argumentace protistrany, ukáže vám prvky případu, na které se musíte zaměřit, a pokud analýzu provedete skutečně dobře, zjistíte, které prvky jsou v případě klíčové a kolem kterých vlastně celý případ zbudujete.

Budete-li např. chtít prokázat, že majitel restaurace odpovídá za ztracený kabát, bude struktura vaší argumentace vypadat asi takto (v návaznosti na výše zmíněné ustanovení občanského zákoníku o náhradě škody na odložených věcech):

Příklad

Je provozování restaurace činností, se kterou je zpravidla spojeno odkládání věcí? Je majitel restaurace provozovatelem této činnosti?

Je pan František fyzickou osobou? Patřil mu kabát?

Je kabát věcí? Byl kabát věcí odloženou? Byl odložen na místě k tomu určeném? Nebo na místě, kde se obvykle věci odkládají?

Vznikla na kabátu škoda? Jak vysoká?

Nedošlo by ke škodě i jinak?

K prokázání nároku na náhradu škodu budete muset všechny tyto otázky uspokojivě zodpovědět (a možná i některé další, to podle faktických okolností případu). Naopak protistrana bude podle stejné struktury hledat protiargumenty – nejednalo se např. o venkovní restauraci, kde by se kabát neodkládal? Nebyl třeba kabát odložen na místě, kde odložen být neměl? Nedošlo by ke škodě i jinak?

Rovněž vám tato struktura umožní dohledat si podrobnější informace k jednotlivým pojmům, aniž by se vám vytratila z mysli celková struktura případu, a pokud budete pracovat v týmu, budete si moci práci lépe rozdělit.

Pokud tedy shrneme ty nejpodstatnější informace, lze konstatovat, že každý právní případ má dvě roviny – faktickou a právní. V každé z nich je

třeba případ strukturovat do podstatných prvků, které zpravidla vyplývají z právní roviny. Jednotlivé prvky případy určují strukturu argumentace a obracejí vaši pozornost k tomu, co jsou podstatné otázky, kterým se při řešení případu máte věnovat. Často jsou odbornými právními termíny, které mají hlubší význam.

2.2. Interpretace práva

Daleko složitější je provedení analýzy v případě, kdy si právní a faktická rovina neodpovídá. To může znamenat několik věcí – buďto dané právní ustanovení nelze na danou situaci použít (tedy např. nedošlo ke spáchání daného trestného činu), což může buďto znamenat, že právo danou otázku neupravuje vůbec, nebo že je třeba vrátit se k hledání právních informací a zkusit najít jinou právní normu, kterou použít lze; nebo není zřejmé, zda dané ustanovení lze použít, např. proto, že nevíme, jaký je obsah některého právního termínu, nebo protože nevíme, zda faktická situace naplňuje předpoklady právní normy.

Pak je nutné hledat řešení jinak, zpravidla interpretací právních norem. Mohlo by se zdát, že tato situace nenastává nijak často, nicméně opak je pravdou. Život přináší tak specifické, neočekávané a nepředvídatelné situace, že je právo nikdy nemůže dokonale zachytit.

Interpretace je velice složitý proces, neboť se jedná o hledání pravidla pro situaci, kterou právo výslovně neřeší. Zde se může uplatnit celá řada postupů, např. klasických způsobů interpretace, jak je znáte z teorie práva⁴, ale také dalších. Jako příklad těch nejčastěji užívaných uvádíme:

⁴ viz např. Knapp, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 167 an.

- použití obecných principů – právo sice neřeší konkrétní případ, ale upravuje obecné principy (ať už v daném zákoně nebo na ústavní úrovni), na jejichž základě lze dospět k řešení (viz následující příklad)
- ústavně konformní interpretace – připouští-li znění právního předpisu několik způsobů interpretace, z nichž některé jsou v rozporu s ústavním pořádkem a jiné v souladu s ním, je třeba zvolit výklad, který je v souladu s ústavou
- logická argumentace – např. argumentace *a contrario*, nebo argumentace *a fortiori*, *a minori ad maius* nebo *a maiori ad minus* (argumenty „tím spíše“), sylogismus, ale také argumentace *per analogiam* (viz dále) nebo *ad absurdum* (viz dále)
- použití analogie – právo sice neřeší daný případ, ale řeší případ obdobný, a toto řešení lze použít i v daném případě; analogie však v některých případech není přípustná (zpravidla ve veřejném právu)
- argumentace *ad absurdum* – lze nastítnit různé způsoby řešení, které jsou myslitelné, a jejich důsledky; pokud pouze jedno z nich nevede k absurdním závěrům, je třeba jej použít
- argumentace autoritou – je rovněž možné dohledání judikátu či teoretického rozboru situace s návrhem řešení v odborné literatuře

- srovnávací argumentace – situace může být vyřešena v cizích právních řádech a je možné se k tomu řešení přiklonit i při výkladu českého práva
- pokročilé interpretační postupy – propojení práva s jinými disciplínami (např. sociologie, ekonomie), využití teorie her, argumentace směřující do budoucna (*policy argument*, ex ante argumenty)

Příklad

Skutkové informace:

Prezident ČR uvažuje nad tím, koho má po volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR jmenovat předsedou vlády.

Právní informace:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších právních předpisů, ve svém čl. 68 odst. 2 stanoví: Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.

Řešení: Ústava nestanovuje, koho má prezident jmenovat předsedou vlády, proto je třeba tento problém překonat interpretací. Můžeme vycházet z toho, že v České republice se uplatňuje parlamentní forma vlády, pro niž je typické, že předsedou vlády bývá jmenován předseda strany, která získala nejvíce mandátů ve volbách; navíc pro toto řešení svědčí i ústavní zvyklost, stejně jako praxe v jiných státech s parlamentní formou vlády. Tento postoj rovněž zastávají všichni významní teoretici z oblasti ústavního práva. Protože

všechny použité způsoby interpretace vedou ke stejnému závěru, je zřejmé, že správný postup bude v souladu s tímto závěrem.

Příklady pro cvičení se studenty

Pokuste se pro následující situace vytvořit mapu skutkových a právních skutečností, posoudit jejich průnik, v případě potřeby použít některý ze způsobů interpretace a dospět k řešení situace. Také můžete uvažovat o tom, zda máte dostatek skutkových informací, a v případě, že ne, jaké skutkové informace byste potřebovali.

- 1) Josef přišel do restaurace, kde z Františkova kabátu pověšeného na věšáku vzal z peněženky 1.800 Kč, a tyto peníze si ponechal. Bude za něco potrestán?*
- 2) Námořní dopravní společnost A přepravuje na své lodi velké množství nákladu průmyslové společnosti B. Lod' se však dostane do špatných povětrnostních podmínek a hrozí, že se potopí, pokud nebude do moře vyhozena část nákladu. Kapitán se rozhodne, že 20 % nákladu shodí do moře. Zbytek nákladu bezpečně dopraví do cíle. Bude zde nějaká odpovědnost za škodu?*
- 3) Řidič osobního motorového vozidla vjel do obce rychlostí 70 km/h a přibližně 50 m poté srazil chodce, kterému způsobil vážná zranění, zároveň sám při srážce utrpěl lehčí zranění. Chodec do vozovky vstoupil mimo přechod těsně před vozidlo, protože se dostatečně nerozhlédl, takže řidič neměl možnost střetu zabránit, ani kdyby jel předepsanou rychlostí. Jaká bude odpovědnost řidiče a chodce?*

4) *Váš rodinný přítel potřebuje po těžkém úrazu ledvinu k transplantaci. Ukáže se, že byste byli vhodnými dárci, a ledvinu mu darujete. Po úspěšné transplantaci se vám příjemce chce odvděčit, a protože je velice movitý, daruje vám rodinný dům. Právní řád ČR obchodování s orgány zakazuje. Můžete dar přijmout?*

2.3. Příklady způsobů analýzy právních případů v modelových situacích

Profesor Ward Farnsworth ve své knize *Legal Analyst* uvádí řadu modelových situací, v nichž úvahy v rámci právní analýzy mají obvykle podobnou strukturu. V této podkapitole se budeme zabývat některými nejtypičtějšími situacemi a způsoby, jak se s nimi vypořádat.

Uvažování ex ante v. uvažování ex post

Představte si modelovou situaci, kdy bankovní lupič si vezme rukojmí a hrozí, že rukojmí zabije, když mu pokladník nevyplatí všechny peníze, které na přepážce má. Pokladník lupiči peníze nevyplatí, ten rukojmí zabije a uteče. Ukáže se, že na přepážce bylo pouhých padesát tisíc korun. Pozůstalí po zemřelém rukojmím uplatní proti bance u soudu nárok na náhradu škody s argumentem, že banka měla peníze (navíc tak malý obnos!) vyplatit a zachránit tak svému klientovi život. Jak by měl soud rozhodnout?

Můžeme se na případ dívat ze dvou pohledů. Prvním z nich je možnost analyzovat tuto situaci jako klasický občanskoprávní spor, v němž se jeden subjekt na druhém domáhá náhrady škody, které mohl druhý subjekt předejít tím, že by vyplatil určitý obnos peněz. Soud může zvážit tuto i řadu jiných okolností a případ určitým způsobem rozhodnout.

Na druhé straně se můžeme na případ podívat tak, že to, co se stalo, už nemůžeme změnit, přestože by to bylo nanejvýš vhodné. Je ale důležité si uvědomit, že rozhodnutí soudu může mít vliv na to, zda a jakým způsobem se podobné situace odehrají v budoucnosti, a to nikoliv jedna situace, ale celá řada možných podobných situací. Takže sice nemůžeme odčinit neštěstí, které se stalo, ale můžeme zabránit opakování podobných neštěstí v budoucnu!

A jak toho můžeme dosáhnout? Uvažováním orientovaným nikoliv do minulosti (ex post), ale do budoucnosti (ex ante). Můžeme se tak např. zeptat, jaké důsledky by mělo, kdyby soud vyhověl žalobcům – nejspíše by to znamenalo, že by banky v budoucnu v případech, že si lupič vezme rukojmí, vyplácely lupiči peníze, aby neriskovaly náhradu škody v případě, že by lupič rukojmí zavraždil. Také by to mohlo znamenat, že lupiči budou mít dobrý motiv brát si rukojmí, protože budou vědět, že pak bude daleko pravděpodobnější, že jim banka peníze vyplatí! Takže reálným důsledkem by mohlo, že bude ještě více loupeží, více rukojmí a pravděpodobně také více mrtvých.

Z tohoto pohledu tedy žalobci se svým požadavkem nemohou uspět, přestože by se to zpětně v daném případě mohlo zdát spravedlivé. Je však třeba si uvědomit, že zde nejde primárně o vyřešení situace, která se již stala, ale o vytvoření precedentu do budoucna. Ze stejných důvodů obvykle státní orgány nevyjednávají s únoscí letadel, i když by v daném případě mohlo být velice lákavé vyplatit peníze nebo splnit jiné požadavky a zachránit rukojmí – to bychom ale museli mít jistotu, že se to v budoucnu nebude opakovat.

Podobným způsobem lze uvažovat v podstatě ve kterémkoliv případě, kdy zdánlivě spravedlivé řešení situace z pohledu ex post vytváří do budoucna negativní precedent, jehož důsledky mohou být nesrovnatelně horší, než nespravedlivé rozhodnutí v daném případě.

Pokud tedy shrneme to nejpodstatnější, analýza případu často svádí k uvažování pouze s cílem co nejspravedlivěji vyřešit danou situaci; často jsou však daleko důležitější následky, které by určitý způsob řešení tohoto případu měl pro podobné situace v budoucnu.

Příklad

Představte si situaci, kdy si někdo na svém pozemku postavil dům. Nevypočítal si ovšem přesně všechny vzdálenosti a tak se stalo, že jedna z obvodových zdí domu stojí 20 cm na pozemku souseda. Zed' nelze přemístit ani vybourat tak, aby to nenarušilo statiku celého domu. Zbývají tak dvě možnosti – buď dům zůstane, jak je, a soused bude nucen staviteli prodat pozemek nacházející se pod zdí domu, nebo bude nutné dům zbourat.

Jak byste daný případ rozhodli a proč? Náповěda: posuďte daný případ také z pohledu vlivu vašeho rozhodnutí na obdobné případy v budoucnu.

Vězeňské dilema

Ward Farnsworth jej ve své knize *The Legal Analyst – A Toolkit For Thinking About The Law* vymezuje takto:

„You and a confederate are arrested on suspicion of theft. The prosecutor puts you in separate rooms and gives you the same choices. If

both of you confess, he will urge the judge to show lenity and give you each five years in prison. If neither confesses, you both will be charged with lesser offenses that are easier to prove, which you may assume will result in one-year sentences. It's more interesting if your partner talks and you don't: he goes free and you get ten years. The reverse also is true: if you talk and he doesn't, he does ten years and you go free—a tantalizing thought. So you might think like this: if your partner is going to talk, you had better talk (otherwise you get the maximum); and if he doesn't talk, you have even more reason to confess: then you walk. No matter what he does, your best course is to confess—which you do. Alas, your partner has the same train of thought and confesses as well. You both end up in prison for five years. It's too bad you weren't able to cooperate; if you had trusted each other, you both could have kept silent and cut your jail time to one year apiece. Here is a matrix summarizing how the situation can play out; in each parenthesis the first figure is the number of years of prison time you serve, and the second figure is the number of years he serves:

	He keeps quiet (Cooperates)	He talks (Defects)
You keep quiet (Cooperate)	(1, 1)	(10, 0)
You talk (Defect)	(0, 10)	(5, 5)

There turn out to be many situations in life that are like this: cases where decisions that are individually rational end up making everyone in a group worse off, including you (the rational actor, let us imagine). If we both

cooperate we're better off than if neither of us does, but since we can choose strategies only for ourselves and not for others, the temptation may be enormous for each of us to do the selfish thing—to “defect,” as it is called. The result is a kind of waste, or inefficiency: there are gains to be had from cooperating that we don't get to enjoy. This situation is called a prisoner's dilemma. It is the best-known pattern studied in the field known as game theory—an amalgam of economics, mathematics, and other sciences, the purpose of which is to shed light on strategic interaction.”⁵

Když se zamyslíte nad tím, co máte udělat, zjistíte, že pokud váš kamarád promluví a udá vás, je pro vás lepší také promluvit, jinak ho propustí a vy dostanete 10 let, a v případě, že bude mlčet, je to pro vás ještě lepší, protože když ho udáte, propustí vás! Tato úvaha však s největší pravděpodobností znamená, že oba promluvíte, což pro vás oba bude znamenat pětiletý trest, zatímco pokud byste oba mlčeli, dostali byste jen po roce. Takže sice podle všeho sledujete svůj nejlepší zájem, ale přesto dospějete ke špatnému výsledku.

Příčin této skutečnosti je několik – jednak můžete volit strategii jen pro sebe, nikoliv pro vašeho kamaráda, a navíc je tato situace natolik ojedinělá, že ji pravděpodobně budete řešit jen jednou za život a nemusíte tak mít strach, že by vám to kamarád příště „spočítal“. Pokud by některá z těchto podmínek odpadla, zřejmě byste volili odlišnou strategii. Bohužel v běžném životě se tato situace vyskytuje poměrně často.

Klasickým příkladem může být činnost ve skupině. Lidé obvykle dosahují lepších výsledků při práci ve skupině, ale jen tehdy, pokud každý

⁵ FARNSWORTH, W. The Legal Analyst – A Toolkit For Thinking About The Law. Chicago: Chicago University Press, 2007, s. 100-101

z nich pracuje tak, jak má. To samozřejmě před ně všechny staví vězeňské dilema, neboť pokud ostatní dělají to, co mají, je pro mě výhodné se „ulívat“, a pokud se ostatní „ulívají“, tím spíš nemám důvod na ně pracovat. Celkově ale takový přístup povede k tomu, že se skupina rozpadne a nenaplní svůj potenciál.

Nebo si zkuste si třeba představit odborovou organizaci, která chce jít do stávky, ale někteří její členové se bokem dohodnou se zaměstnavatelem, že za určitou odměnu se stávky nezúčastní. Opět stejný vzorec. A ještě jedním příkladem je užívání tzv. volných zdrojů, např. rybolov. Dokud každý loví jen tolik, kolik potřebuje, je situace v pořádku. Někdo ale může začít lovit více, než potřebuje, a zbytek prodávat, což je pro něj nejlogičtější řešení k maximalizaci vlastního zisku. Jakmile to ale začne dělat jeden z rybářů, motivuje to ke stejnému jednání i ostatní, ovšem tím způsobem budou zanedlouho všechny ryby vylovené a vyhynou, takže už nebude co lovit.

Řešením této situace by vždy mělo být motivovat všechny hráče, aby se chovali způsobem, který je v celkovém součtu nejvýhodnější pro skupinu, a právo i řešení právních situací by k tomu mělo směřovat.

Příklad

Představte si, že jste v pozici soudce, který má rozhodovat velice složitý případ. Majitel malé firmy měl finanční problémy a jeho pět věřitelů bylo čím dál víc nervózních. Situace nebyla nijak růžová, ale firma měla velice dobrou pozici pro získání veřejné zakázky, která by ji nejspíše z problémů dostala. Jeden z věřitelů však nakonec neudržel nervy na uzdě a začal vymáhat své

pohledávky, což jen logicky přivedlo ostatní věřitele k tomu, aby se začali svých pohledávek domáhat také, což zase logicky vedlo k bankrotu firmy.

Pohledávky prvního věřitele byly uspokojeny plně ještě před bankrotem, ale ostatní věřitelé to štěstí neměli a jejich pohledávky byly uspokojeny ani ne z poloviny. Obrátili se proto na soud a žádali náhradu škody po prvním věřiteli, který celou paniku vedoucí k bankrotu vlastně spustil.

Jak celou situaci posoudíte a proč? (Nevycházejte přitom z právní úpravy, ale z interpretačního modelu vězeňského dilematu.) Náповěda: Jak vaše rozhodnutí bude působit na podobné situace v budoucnu?

Pohled společného vlastníka

Představte si jednoduchou situaci. Bydlíte v domě, který je umístěný hned vedle hřiště, na kterém děti hrají různé míčové hry. Často se stává, že míč z hřiště rozbije okno ve vašem domě. Vlastník hřiště by tomu mohl zabránit tím, že by kolem hřiště postavil plot, ale to by pro něj znamenalo další náklady. Naproti tomu pro obyvatele bytového domu to znamená náklady na opravu rozbitých oken. Které řešení je v tomto případě správnější?

Obecnou odpověď dává tzv. princip pohledu společného vlastníka. Zjednodušeně spočívá v tom, že se zvolí řešení, které by zvolil společný vlastník všech dotčených zájmů v dané situaci. V uvedeném případě by to tedy bylo řešení, které by zvolil majitel vlastníci hřiště i dům zároveň. Pokud by bylo celkově levnější postavit plot, asi by to udělal, ale pokud by bylo celkově levnější dávat opravovat okna, zvolil by toto řešení.

Samozřejmě v reálném životě mají konfliktní situace málokdy společného vlastníka, takže se právo snaží imitovat tento vztah jinými

způsoby – v případě rozbitých oken to může být institut odpovědnosti za škodu.

V případě různých nehod to zase může být povinnost učinit opatření k tomu, aby se vzniku takových předešlo. Opět zde ovšem bude nutné zkoumat, zda hodnota a náročnost těchto opatření nebudou v nepoměru k výslednému snížení rizika.

Tento způsob uvažování má navíc ještě jeden problematický aspekt, který lze ukázat na následujícím příkladu. Majitel výškové budovy v ní provozuje výtah, kterému by mohl být dodána zvýšená míra bezpečnosti, kdyby do něj bylo nainstalováno určité zařízení. To se však nestalo, výtah se utrhł a pasažéři v něm zemřeli. Nyní se jejich pozůstalí domáhají na majiteli budovy náhrady škody, a to právě z důvodu, že nenechal nainstalovat dodatečné bezpečnostní zařízení.

Vlastník budovy však u soudu argumentuje, že podle něj byl výtah dost bezpečný i bez toho, jak ostatně ukazuje i skutečnost, že každé první pondělí v měsíci, když přišel do budovy na inspekci, tento výtah sám používal. Nesl tak riziko svých činů také sám. Princip společného vlastníka by nám zde velel rozhodnout, že postup vlastníka byl v pořádku, ale nesmíme v této situaci zapomenout na jednu velmi důležitou věc – vlastník zde získal výhodu všech ušetřených peněz, ale nesl jen velmi malou část rizika!

Otázka k diskusi se studenty

Jiným případem, kdy princip společného vlastníka není možné aplikovat, je výše zmíněný případ domu postaveného na cizím pozemku. Pokuste se zdůvodnit proč.

Coaseův teorém

Ronald Coase, nositel Nobelovy ceny za ekonomii, přinesl zajímavý nový pohled na efektivitu řešení společenských vztahů, který má mj. i právní důsledky. Ward Farnsworth jeho teorém vysvětluje takto:

„Coase liked to illustrate his argument with examples from old common law cases, and they are convenient for us as well. Imagine a bakery next door to a doctor’s office. The bakery creates lots of noise—banging away with pots and pans and so forth. The doctor finds that this disturbs his medical practice, so he brings a lawsuit claim-ing the bakery is a nuisance. There are various ways to think about the problem, but one—and the one most congenial to the style of analysis we’ve been developing—is to ask how we can get the most total value out of the space the doctor and the baker share. If there is great value in do-ing one of the activities there but not so much value in the other, then on this view the more valuable one should have its way. That is what a single owner would do who ran a doctor’s office and an adjacent bakery: leave the more valuable one where it is and move the other. It’s like the choice between the ox and the goat that we encountered in the discussion of the single owner in chapter 4.

At this point, though, it might seem that there’s a problem: how can a court figure out which of these activities—the doctor’s or the baker’s—is more valuable? Coase’s idea was that the court doesn’t have to figure it out for the parties. They will figure it out for themselves, no matter who wins the lawsuit. Suppose the location is hugely valuable to the doctor and less valuable to the baker. In that case either the doctor will win the lawsuit and the baker will leave, or the doctor will lose and pay the baker to leave: since

the location is worth more to the doctor than the baker, it stands to reason that there's a deal to be made between them. To make it concrete, let's suppose the doctor derives \$10,000 a month from being there (as opposed to anyplace else), and the baker gains only \$2,000—but the baker wins the case. The doctor will say, "See here; don't make me leave. We would both be better off if I simply stayed and paid you, say, \$3,000 each month—or a comparable lump sum now—to compensate you for the difference between being here and moving to your next favorite location." By bargaining the parties thus will find their way to the same solution a single owner would have reached. Here is another way to see the point: at first the noise the baker makes looks like an external cost of his operation; it's a cost he doesn't feel (only the doctor feels it). But if the parties can bargain, then the baker does feel the cost after all, though in a different sense than we have seen before. He feels it in the form of a \$3,000 payment that he will turn down if he stays. Again, this will make him think the way a single owner would."⁶

2.4 Shrnutí

V této kapitole jsme si tedy postupně ukázali, že každý právní problém existuje v právní a faktické rovině a že právní analýza je myšlenkový způsob propojení těchto rovin. Fáze analýzy je součástí řešení právního problému a lze ji zasadit mezi fázi hledání informací, s níž se však také částečně překrývá, a fázi hledání vhodných řešení.

⁶ FARNSWORTH, W. *The Legal Analyst – A Toolkit For Thinking About The Law*. Chicago: Chicago University Press, 2007, s. 75-76

Při práci s právní a faktickou rovinou případu a jejich propojování dochází k aplikaci právní normy na skutkový stav, ovšem v případě, kdy si faktická a právní rovina neodpovídají, je nutné přistoupit k interpretaci práva. Existuje řada interpretačních postupů, které jsou blíže popsány v jiných učebnicích; pro nedostatek prostoru a komplikovanost této problematiky bylo na interpretační postupy ve výrazné většině pouze odkázáno.

Některé zajímavé interpretační postupy, jako třeba uvažování ex ante nebo tzv. vězeňské dilema, které představují modelové situace využitelné poměrně často v reálných situacích, však byly rozebrány podrobně i s příklady a cvičeními tak, abyste měli možnost si je blíže osvojit.

Chceme ještě poukázat na to, že analýza je pouze jednou součástí řešení právního problému, neboť tato činnost je velice komplexní a zahrnuje více kroků. Analýza nicméně patří mezi nejsložitější a nejabstraktnější z nich.

Příklady k procvičení se studenty

Proved'te právní analýzu některého z následujících problémů, tedy vytvořte mapu právní a faktické roviny případu, pokuste se je propojit, zjistěte, nakolik si odpovídají, a podle toho využijte některou z interpretačních metod. Až splníte tuto část úkolu, propojte právní analýzu s ostatními částmi řešení právního problému, navrhněte možná řešení pro některou ze stran problému a způsoby jejich realizace.

Problémy:

- 1) Továrna na výrobu gumy a pěstitel kaučukovníků spolu uzavřeli smlouvu na dodávky kaučuku na pět let dopředu na fixní množství s pevně stanovenou cenou. Po roce však cena kaučuku*

několikanásobně stoupla a jeho výrobce ho odmítá dodávat za sjednanou cenu. Odběratel se obrátil na soud a žádá pokračování dodávek za stejných podmínek.

2) Vydavatelská společnost vydá knihu Mein Kampf a je na ni podáno trestní oznámení.

3) Prezident ČR nejmenuje do funkce vysokoškolského profesora, kterého pro jmenování navrhl vědecká rada příslušné univerzity. Ten se bude proti tomuto postupu bránit soudně.

4) Uchazeč o studium na PF UP v Olomouci, který neuspěje u přijímacího testu a je proto odmítnut, se bude domáhat přijetí na PF UP s poukazem na to, že jeho nepřijetí je diskriminací z důvodu pohlaví, neboť na PF UP studuje 75 % dívek a pouze 25 % chlapců.

5) Dva sousedící pozemky jsou odděleny drátěným plotem, který patří jednomu ze sousedů a stojí na jeho pozemku. Druhý soused chová slepice, které dírou v tomto plotě vnikají na sousední pozemek, kde působí nemalé škody. Majitel tohoto pozemku odmítá kvůli tomu investovat velký finanční obnos do opravy plotu a pořídí si raději psa. Poté, co pes jednu ze slepic vniknuvších neoprávněně na pozemek, který hlídá, roztrhá, obrátí se její majitel na soud s žalobou na náhradu škody.

Použitá literatura

FARNSWORTH, W. *Legal Analyst. A toolkit for thinking about the law.* Chicago: The University of Chicago Press, 2007

KRIEGER, S.H., NEUMANN, R.K. *Essential lawyering skills.* 2nd edition. New York: ASPEN, 2003

FRIEDLAND, S., HESS, G.F. (eds.) *Teaching the Law School Curriculum.* Durham: Carolina Academic Press, 2004

BELZ, H., SIEGRIST, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Východiska, metody, cvičení a hry.* Praha: Portál, 2011

KOLB, D.A., RUBIN, I.M., McINTYRE, J.M. *Organizational psychology: An experiential approach to organizational behavior.* Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1984

COSTANZO, M. *Problem Solving.* London: Cavendish Publishing, 1995

MELZER, F. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace.* 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011